

OLÁH ANDRÁS

„Bibliapóker”

VISKY ANDRÁS: KITELEPÍTÉS

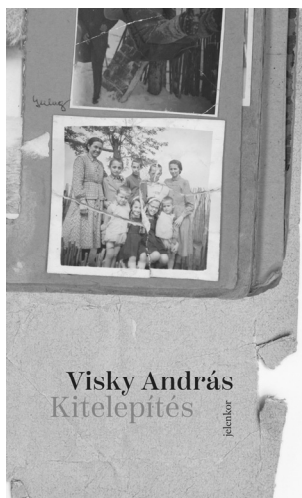
Az élet mindannyiunk számára teremt kihívásokat. *Visky András*nak azonban már kisgyerekként töményen jutott a kemény próbákból. Épp csak rányitotta szemét a világra, amikor az édesapját bebörtönözték, a családot pedig kitelepítették a Duna-delta egyik lágerébe. Ennek a kegyetlen és embertelen korszaknak az emlékeit vetette papírra legújabb regényében. De a könyv nem csupán a kommunista diktatúra könyörtelen időszakába enged bepillantást – amikor a hatalom célja a rendszerrel szemben kritikát megfogalmazók megfélemlítése, zsarolása, megtörése, sárba taposása, behódolásra kényszerítése volt –, hanem az olvasó elé táruló történetfoszlányokból az is kiderül, hogy a kismizettek, a lágerbe kényszerítettek a hatalom minden igyekezete ellenére tudtak emberként viselkedni, segítséget nyújtani, emberséget varázsolni abba a szörnyűségbe, ami körülvette őket.

A mű valós eseményeket megörökítő családregény. Egy édesanya és a hét gyermek több éven át tartó gyötrelmeivel szembesíti a szerző az olvasót. Mindezt a legifjabb szereplő szemével láttatva. A világot még épp csak tanuló, megismerni vágyó, ugyanakkor folytonos odafigyelést és támogatást igénylő kislány leegyszerűsített világlátása – a tapasztaltakból levont következtetései – adják a regény szívszorító, s mégis gyönyörködtető üzenetét, miszerint érdemes embernek maradni, még ha valakik emberi mivoltodból kivetkőztetni akarnak is bármi áron.

Egy mai szemmel szinte már elképzelhetetlen polkijárásról van szó, amit lecsupaszítva így jellemez *Visky András*: *„beleszülettem a fogságba a hetedik és utolsó gyermek eltökéltségével, foglyok tanítottak meg járni, nézni, beszélni, a jelekből olvasni és a némaságba menekülni”*.

A kulcsszereplő látszólag a gyermekeiért küzdő fiatal anya, akinek kezdetben egyetlen segítőtje akad: a kitelepített családhoz önként csatlakozó szolgálóleány, Nényu. De mankóként ott van a kezében a Biblia, amelyből minden áldott nap felolvass. Ezek a bibliai

Jelenkor Kiadó
Budapest, 2023
439 oldal, 4599 Ft

tiszatáj

történetek adják az elbeszélés keretét, s egyben azt a megtartó erőt is, amely lehetővé teszi, hogy ezt a földi poklot emberi mivoltukat megőrizve tudják végig járni.

Ugyanakkor, ha fizikai valóságában nem is, de tudatukban folyamatosan jelen van az apa, akinek hiányát a Biblia soraival és az elővarázsolt emlékekkel – apatörténetekkel – igyekeznek pótolni, és ily módon megidézve maguk közé ültetni, jelenvalóvá tenni.

A Biblia fontos kapaszkodót jelent. A krisztusi tanítások, a megértésre való törekvés, a belátás sokat enyhít a kiszolgáltatottságon, hiszen világossá teszi, hogy a megalázottság csak a szeretet és a bizalom megtartóerejével élhető túl. Ha tudnak egymásra támaszkodni. Ehhez a gyerekek anyaféltése, összetartása, egymásért való kiállása nyújt biztosítékot. És persze nélkülözhetetlen a velük sorsközösségben élő lágerlakók támogató együttműködése is.

A történet minden egyes fejezete voltaképpen párbeszéd Istennel. Ugyanakkor *perbeszéd* is. Feleselés. Vita. Igazságkeresés. A gyermeki szem mindenre nyitott, mindenre felfigyel. És a gyermek kendőzetlen őszinteséggel kérdez is. Firtatja például azt is, hogy amennyiben igaz az a tétel, miszerint a világot Isten alkotta, s hogy a kommunisták nem hisznek Istenben – vajon ki teremtette a kommunistákat? A válasz persze fájó: az ember. Mert a világban történő bűnökért kizárólag az ember a felelős.

A történetben fontos szerepük van a jelképeknek, a gesztusoknak. A 22 évre elítélt férj a bírósági döntés után átadja a jegygyűrűjét a felségének. Ezzel mintegy a családban betöltött szerepét is átruházza hitvesére. Innentől kezdve az anya kettős minőségben küzd a családért. S ha megbicsaklik is a hite, mindig akad valami, amiből erőt meríthet. Például amikor egy kilátástalannak tűnő pillanatban Domnica nővér találkozik szervez egy rabbal, aki a börtönéveiben egyszer közös cellában volt elhelyezve a férjével, nyomban megerősödik benne az elhatározás, hogy nem engedi el hitesurát, nem mond le róla, harcolni fog érte (és a gyermekeiért), míg van benne Lélek. De a megpróbáltatások sűrűjében edződő gyermekeiből is tud erőt meríteni, hiszen lehetőségeikhez mérten ők is igyekeznek megtenni mindent a fájdalom enyhítéséért. Az elsőszülött fiú, Ferenc például megtiltja a kicsinyeknek a pityergést – hogy ezzel is óvja a fizikailag és pszichésen is gyengülő édesanyját.

Ha akadnak is depressziós pillanatok, a regény azt sugallja, hogy ebben a nietzsche-i örületben semmiképp sem engedhető meg, hogy kihaljon az ember mögül Isten. Még akkor sem, ha néhol „*az isten szó egyszerű munkaköri leírás*”-sá egyszerűsödik. Az ember tehát Istenért is felelősséggel tartozik. Ahogy önnön megmaradásáért is.

Megrendítő a történetet elbeszélő kisgyerek – András – vallomása: „*az apa szóról a börtön jut eszembe, a börtönt jól el tudom képzelni, pedig sem a saját apámat, sem pedig börtönt nem láttam soha, magam előtt látom mégis, lehet, hogy egyszerűen csak azért, mert ezzel a tudással születünk és a börtön eleve bennünk van, mindenkiben*”.

De hogyan lehet a börtönben szabadságra lelteni? Hogyan lehet a lágerélet minden napjait szabadsággá átkonvertálni? Mi a szabadság? Mi az otthon? A gyermeki lélek ezekre a kérdésekre is választ talál.

A súlyosan beteg anya már-már feladja a küzdelmet („*Urunk, már nem téged tartunk hajlékunknak, vége, szabad vagy, volt, ahogy volt, de most már maradjunk a tényeknél, hajléktalanokká lettünk (...) és hajléktalanná lettél te is, szegény-szegény Isten*”), de a szeretet a halottasházból is visszahozza az élők közé. Bebizonyosodik, hogy „*a gyöngék mindig a legerősebbek*”.

Az már csak egy újabb érzelmi csavar, hogy az anya kimentésében segédkező román lágerlakó (Nadia) mindössze egyetlen mondatot tud magyarul, amit még a csíkszeredai börtönben tanult: *„ember küzdj, és bízva bízzál”*.

Visky András könyve az élni akarás regénye. Igazi lélekpróba: megrendítő és döbbenetes történet egy családról, amely kiszolgáltatottságában és megalázottságában is a szeretetből meríti a megtartó erőt. Ugyanakkor pókerjáték is. A tét magas, a szereplők lapot kérnek, s a parti végén valaki majd újra oszt. De azt, hogy a nyereményt ki viszi el, az olvasó döntheti el.

A könyv nemcsak tartalmilag épül a Bibliára, hanem formai szempontból is hasonlít hozzá. Minden fejezet zárójeles címet kap, és számozott bekezdéseket tartalmaz. Minden szakasz kisbetűvel kezdődik, és a szövegrészek végén nincsen pont, ami a folyamatosságot és a gondolatsorok egymásba kapcsolódását jelzi, s azt, hogy a gondolat sohasem lezárt.

Szívszorító, beszürkülő hétköznapijainkban is hitet adó könyvet tett az olvasó elé Visky András. Kirángat ebből az elgépiesedő világból, megmutatja, mi az élet, s mit jelenthet az egymásra figyelés és a szeretet.

Mondhatnánk, hogy az író mázlista: nem kell témák után kutatnia egy regény megírásához, hiszen nyakába zúdította a történelem. De be kell látnunk, hogy a megélt valóság súlyos teher is, amit évtizedekig cipelt. Fájdalmas emlékek, nehezen gyógyuló sebek. Ugyanakkor kiviláglik a szövegből valami mitikus sorsszerűség is, amit a szerző a következőképpen fogalmaz meg: *„anyánk naponkénti fölolvasásai a Szentírásból beigazolódtak az utolsó betűig”*. Miként törvényszerűnek tűnik az is, hogy ennek a regénynek meg kellett születnie.